

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

2.4.3.1.

**ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ ТАРИХЫ ЖӘНЕ
ТЕОРИЯСЫ КАФЕДРАСЫ**

Алматы
«Қазак университеті»
2014

Пазылбек Бисенбаев 1964 жылы 18 шілдеде Қызылорда облысы, Қазалы ауданы, Әйтеке би кентінде туған. Қазалы ауданындағы №216 Қ.Сәтбаев атындағы казак орта мектебін бітірген соң, Қазактың С.М.Киров атындағы мемлекеттік университетінің филология факультетіне түсіп, оны 1990 жылы аяқтаған.

Университетті бітіргеннен кейін, ҚР ҰҒА М.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының кіші ғылыми қызметкері ретінде «Қазак халық әдебиеті» сериясымен тараған көп томдықтарды дайындауға қатысады.

П.Бисенбаев ҚазҰУ-дің жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтында жетекші ғылыми қызметкер, Ш.Айманов атындағы «Қазақфильм» киностудиясында редактор болған. 2010 жылдан «Абай институтының хабаршысы» журналының ғылыми редакторы, Abai inst.kz сайтының бас редакторы қызметтерін қатар атқарып келеді.

П.Бисенбаевтың ұстаздық қызметі 1993 жылдан басталған. Ол «Тарихи жырлар», «Жүсіп туралы қисса-дастандар» атты оқу құралдарының авторы. ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі бағдарламасы бойынша шығып жатқан «Қазактың көне эпо-сы», «Абай» жинақтарын құрастырушылардың бірі. Әдебиетші ғалымның «Жүсіп-Зылиха дастанының нұсқалары: дәстүр мен жанашылдық» монографиясы мен жүздетен ғылыми-танымдық макалалары жарық көрген.

П. Бисенбаев,
аға оқытушысы

«ЖҮСІП-ЗЫЛИХА» ДАСТАНЫНДАҒЫ ҚАЙЫРЫМДЫ БИЛЕУШІ ТҮЛҒАСЫ

Әли кейіпкерді қайырымды адам бейнесінде суреттей отырып, оның іс-әрекетінің әлеуметтік мәнін арттыра түседі:

(Кейбір аңыздардың авторларының айтуы бойынша, Жүсіп тамақ ішкенде нанан түгел жемей, тығып қалып, оны жасырын түрде келдей-келішке бөліп береді екен. Осыған қарап кейбіреулердің Жүсіпті ұры деп атап жүргені анық).

Әрине, түркі ақыны қайырымдылықтың сопылық желісіне бой ұрады. Мәселен, Жүсіптің сезімінің немқұрайлылығына күйінген Зылиха өзінің мүлкін диуаналарға таратып береді. Бұдан бұрын Табиунның қызы Тазаға ару да осындай әрекетке баратын. Дегенмен сюжеттің түсіндірмесінде ақынның гуманизмі сопылықтан гөрі ауқымдырақ болып шықты. Ол өзінің сопы ұстаздары А. Ансари мен Ахмет Йасауиге қарағанда әлеуметтік мәселелерді тереңірек қозғайды.

Дастанның діни сарынына орала отырып, біз ақынның дәйексіздігін атап өтуге тиіспіз. Кейде стихиялы түрде, ал кейде ақынның саналы көзқарасы тұрғысынан іс-әрекеттерін өзі қолдаған кейіпкерлер мен діни философия арасында қайшылық туып отырады. Оның кейіпкері Жүсіп шынайы тұрғыда ойлауға бейім. Мәселен, әкесімен кездескенде ол өзінің осынша дәрежеге көтерілуі Мәлік Райяның арқасы екенін айтады. Тақау әкесі болса мұның бәрі бір Жаратушының қолында екенін айтып, ұлын түзетуге тырысады. Бұл жерде әке мен бала арасындағы қайшылық мәселесі де көтеріледі. Ақын өмірлік маңызды бар мәселелерді шешу кезіндегі әке мен бала арасындағы қатынасты көрсете отырып, біріншісінің көзқарасын жақтайтынын байқатады.

Ш. Хамзаның поэмасындағы эпизод «Қисса Жүсіп» поэма-сына толығымен сәйкес келеді. Әрине, бұл эпизодта кейіпкердің өз тағдырына риза еместігі байқалады, дегенмен Құдай Жебірейіл арқылы Жүсіпті тәубесіне келуге мәжбүр етеді. Құдайдың кейіпкердің жеке іс-әрекетін үнемі басып тастауға тырысуында